

Skötselplan för naturreservatet Spåningsrås i Älmhults kommun

Innehållsförteckning

BESKRIVNINGSDDEL	4
1 Syftet med reservatet	5
2 Administrativa data	6
3 Historia och historisk markanvändning.....	7
4 Områdets bevarandevärden	8
4.1 Geovetenskapliga värden och förhållanden.....	8
4.2 Biologiska värden	8
4.3 Kulturhistoriska värden	9
4.4 Friluftsliv	9
4.4.1 Tillgänglighet	9
4.4.2 Slitage och störningar	9
4.5 Anläggningar	9
5 Genomförda inventeringar och dokumentation.....	10
PLANDEL.....	11
6 Skötselområden	11
6.1 Bevarandemål för hela området.....	11
6.2 Generella riktlinjer och åtgärder för hela området	11
6.3 Skötselområden	12
7 Jakt och fiske	21
8 Bränder, storm, översvämningar, insekts-/svampangrepp	21
9 Barnperspektivet.....	21
10 Utmärkning.....	21
11 Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder	22
12 Förvaltning, tillsyn och uppföljning.....	22
BILAGOR	23
2a. Skötselplanekarta.....	23

BESKRIVNINGSDDEL

Spåningsrås ligger 1,5 km nordväst om Pjätteryd i ett förhållandevis flackt landskap med skogsmarker, myrar och små byar med odlingsmarker.

Naturresevatet Spåningsrås är 37 ha stort och omfattar in- och utägomarkerna till gården Spåningsrås, norr om Stockhultasjön. Detta delvis mycket välbevarade odlingslandskap består av näringsfattiga torrbackar där långvarig hävd skapat mycket rik biologisk mångfald, huvudsakligen kopplad till kärlväxter, ängssvampar och insekter. Rödlisterade arter som slåttergubbe (VU), backsippa (VU), åkerrättika (VU), slåtterfibbla (NT), svinrot (NT), scharlakansvaxskivling (NT), praktvaxskivling (NT), lädervaxskivling (NT), lila vaxskivling (NT), ängsmetallvinge (NT), mindre bastardsvärmare (NT), bredbrämad bastardsvärmare (NT) och sexfläckig bastardsvärmare (NT) är alla rapporterade inom området. Reservatet är också en utgången lokal för mosippa.

Även observationer av de rödlisterade fåglarna ärtsångare (NT), entita (NT) och talltita (NT), och möjlig häckning av nötkråka (NT) bidrar till markernas biologiska värde. Gårdens betes- och slåttermarker saknar sedan minst 10 år hävd med undantag för gräsbränningar som genomförts våren 2021 och 2022 i reservatets nordvästra hörn och söder om gården.

Utmarkerna består av bestånd av blandskog, granskog, tallmosse, ung gran och björkskog och porsrika myrmarker med varierade åtgärdsbehov och målbilder.

Områdets högsta punkt ligger norr om gården Spåningsrås på 146 meter över havet. Områdets lägsta punkt är i nivå med Stockhultasjön på 133 meter över havet. Hela området dräneras mot nordöst från Stockhultasjön ut mot Lillån. Området ingår i Helgeåns avrinningsområde.

I skötselplanen anges i förekommande fall rödlistekategori för arter som omfattas av Artdatabankens rödlista 2020. Den svenska rödlistan är ett mått på arters utdöenderisk i landet och kategorierna är följande:

NT = Nära hotad

VU = Sårbar

EN = Starkt hotad

CR = Akut hotad

Arter inom kategorierna VU, EN och CR omfattas av begreppet ”hotade”.

1 Syftet med reservatet

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara och restaurera nuvarande och före detta öppna och glest trädklädda ängs- och betesmarker så att områdets biologiska värden bevaras och stärks
- det rörliga friluftslivet ska ges möjlighet till naturupplevelser i ett artrikt landskap

Syftet ska uppnås genom att:

- områdets skyddsvärda naturmiljöer bevaras genom föreskrifter som reglerar jord- och skogsbruk och olika typer av exploatering
- nuvarande och före detta ängs- och betesmarker restaureras och vårdas genom slåtter, bete eller bränning
- lämpliga åtgärder för att främja upplevelsevärdena vidtas

2 Administrativa data

Tabell 1. Administrativa data

Naturresevatets namn	Spåningsrås
NVR-id	2058721
Län	Kronoberg
Kommun	Älmhult
Natura 2000-område	Området ingår inte i nätverket men kan komma att föreslås i framtiden
Socken	Pjätteryd
Lägesbeskrivning	1,5 km NV om Pjätteryds kyrka
Centrumkoordinater	X: 439434, Y: 6279262
Kartblad Index 100 km	62E
Kartblad Index 5 km	62E 7d NO
Naturgeografisk region	11 Sydsvenska höglandets väst del
Huvudsaklig objekt kategori	O, Odlingslandskap med ängar och betesmarker
IUCN-kategori	IV, Habitat/Artskyddsområde
Fastigheter och ägarkategori	Spåningsrås 1:2 Privat Kulhyllan 1:1 (under avstyckning) Naturvårdsverket
Servitut/rättigheter/ samfälligheter	Spåningsrås S:1 Väg Silvitsberg GA:1 Väg Avtalsservitut kraftledning
Sakägare	Enligt bilaga 3
Areal	Totalareal: 30,7 hektar landareal
Förvaltare	Länsstyrelsen i Kronobergs län

Tabell 2. Prioriterade bevarandevärden.

Typ	Värde
Naturtyper	Torra hedar, stagg-gräsmarker, silikatgräsmarker, fuktängar
Strukturer	Näringsfattiga gräsmarker, blottad sand och jord, öppna och varma miljöer
Arter	Slättergubbe, backsippa, åkerrättika, slätterfibbla, svinrot, scharlakansvaxskivling, ängsmetallvinge, mindre bastardsvärmare, entita, talltita, nötkråka

Tabell 3. Naturtyper enligt nuvarande förhållanden (NMD) och enligt bevarandemålen.

Naturtyp	Areal enligt nuvarande förhållanden (ha)	Areal enligt bevarandemålen (ha)
Tallskog	1,5	0
Granskog	3,4	0
Barrblandskog	0,9	0
Lövblandad barrskog	4,0	0
Triviallövskog	1,3	0
Ädellövskog	0,8	0
Sumpskog	5,2	4,1
Ungskogar inklusive hyggen	3,7	0
Våtmark	1,9	0
Öppen gräsmark och gläntor	7,0	26,1
Åker	0,7	0,2
Väg	0,3	0,3
Summa	30,7	30,7
Varav produktiv skogsmark	17,8	

3 Historia och historisk markanvändning

Spåningsrås tidiga historia och informationen om gårdens äldre markanvändning är sparsam. Gården kan som tidigast återfinnas i Sunnerbo häradsekonomiska karta från 1685, då landskapet omkring (N, NV) gården dominerades av ek och bokskog. Därefter visar generalstabskartan att de idag artrika betes- och slåttermarkerna varit i hävd sedan senast 1870. Även vissa partier (skötselområde 2B) som idag är täckta av granplanteringar var vid den här tiden öppna betesmarker. Den kontinuerliga hävden har även avsatt kulturminnesspår i Spåningsrås i form av rikligt med odlingsrösen i de brukade markerna.

Först under 1900-talet blir gårdens markanvändning väldokumenterad. Vid en ägostyckning 1916 ägdes fastigheten av Värends Egnahems aktiebolag och delades i fem delar. Två små delar av Stockhultasjön (som då kallades Käxnässjön och hade öppet vatten) och tre stora norr om sjön, varav Spåningsrås var den största. En detaljerad uppfattning av markanvändningen blir möjlig först med den ekonomiska kartan från 1951. Där syns tydligt var de gamla betes-, slåtter- och åkermarkerna har legat, och att de idag artrikaste gräsmarkerna (1A, 1C) uteslutande ligger i gamla slåttermarker. Även i södra ändan av reservatet (2B), utanför gårdens marker, brukades marken på liknande sätt, vilket stärker motivet att restaurera dessa ytor till gräsmarker.

Stora arealer i nivå med Stockhultasjön är gamla mossodlingar som nu övergått till betesmarker. En del av dessa har vuxit igen med framför allt gran och björk. Dessa mossodlingar ligger på mark som vanns vid sänkningen av Stockhultasjön på 1880-talet.

Ungefär samtidigt registrerades Lindöfuren, ett vårdträd beläget N, NÖ om viltåkern (3) intill ägovägen som fornlämning. Tallen var 3,6 m i omkrets och 20 meter högt och omskrevs i en dikt (tillgänglig i Riksantikvarieämbetets Fornsök) av Sven Johansson från grannbyn Pjätteryd. Lindöfuren återfanns ej vid fältbesök 2021.

Sedan mitten av 1900-talet har flera av de tidigare betes-, slåtter-, och åkermarkerna präglats av igenväxning. Två områden söder om gården (2D, 2F) har vuxit igen naturligt sedan 1960 och efter 1975 planterades gran på de gamla in- och utägena i reservatets södra ända (2B). Sedan åtminstone 10 år saknar hela området hävd.

4 Områdets bevarandevärden

4.1 Geovetenskapliga värden och förhållanden

Spåningsrås ligger på en berggrund av granitisk gnejs och jordarten är i södra och norra reservatet morän. I moränbacklandskapet i norr, framför allt söder om gården, har de näringsfattiga torrbackarna bevarat de artrika gräsmarkerna trots upphörd hävd. Mellan dessa moränområden ligger före detta mossodlingar på torvjord och en tallmosse i östra delen av reservatet. På dessa torvjordar har hydrologin förändrats genom dikning.

4.2 Biologiska värden

Spåningsrås biologiska värden är i första hand knutna till de artrika näringsfattiga gräsmarkerna belägna i moränbacklandskapet runt gården. Dessa hyser en hög diversitet av kärlväxter, ängssvampar och insekter beroende av näringsfattiga gräsmarker med kontinuerlig hävd. Det är en numera ovanlig miljö då den typen av mark under 1900-talet ofta omvandlats till skog eftersom de är lågproduktiva för jordbrukets ändamål. Då markerna runt gården troligtvis brukats i minst 340 år har detta gett arter som kattfot, slåttergubbe (VU), backsippa (VU), slåtterfibbla (NT), ljungögontröst (VU), svinrot (NT) och i fuktigare stråk granspira (NT) goda möjligheter att etablera sig på lokalen. Utöver detta är de gamla slåttermarkerna en utgången lokal för mosippa (EN), med god potential för återplantering. De fina gräsmarkerna täcker förhållandevis stor areal. På viltåkern i reservatets södra del finns en liten förekomst av åkerrättika (VU).

Insektsfaunan är helt beroende av den rika kärlväxtfloran på lokalen. Omkring gården är de rödlistade arterna vädgökbi (VU), slåttergubbemal (VU), ängsmetallvinge (NT), mindre bastardsvärmare (NT), bredbrämad bastardsvärmare (NT) och sexfläckig bastardsvärmare (NT) noterade. De två hotade arterna vädgökbi och slåttergubbemal är utmärkande för Spåningsrås och bör gynnas

särskilt. Väddgökbiet är en kleptoparasit på väddsandbiet, som i sin tur endast samlar pollen på åkervädd. I Kronobergs län har antalet lokaler för väddgökbiet minskat drastiskt de senaste 20 åren och endast ~8 säkra lokaler finns kvar idag. Slåttergubbemalen är en monofag mal vars larver endast livnär sig på slåttergubbe. I västra Kronoberg förekommer slåttergubbemalen sedan 1990-talet endast på två lokaler, Spåningsrås och Råshults kulturresevat. I nordöstra Kronoberg förekommer slåttergubbemalen på 1990-talet på relativt många lokaler, men är idag utgången från de flesta lokaler även där.

Spåningsrås hyser även en rik diversitet av ängssvampar. Scharlakansvaxskivling (NT), praktvaxskivling (NT), lädervaxskivling (NT) och lila vaxskivling (NT) är alla observerade runtom gården. Framför allt läder- och lila vaxskivling är utmärkande för Spåningsrås, där dessa sedan 2010 endast är observerade på 13, respektive 14 lokaler i Kronoberg. En hävd som håller vegetationen låg över tid samt har inslag av markstörning och förhindrar igenväxning bör gynna samtliga av dessa ängssvampar.

I området är fem rödlistade fågelarter observerade. Arterna nötkråka (NT), ärtsångare (NT), entita (NT) och talltita (NT) är samtliga bundna till resevatet trädbevuxna betesmarker och glesa blandskogar. Även spillkråka (NT) som är beroende av grovstammiga träd är observerade inom resevatet.

4.3 Kulturhistoriska värden

Spåningsrås kulturhistoriska värden ligger i att gården brukats i minst 340 år vilket har skapat en landskapsbild och biodiversitet som i stor utsträckning har försvunnit från den svenska landsbygden. Lämningar från det långvariga bruket syns i form av stengärdesgårdar och grova block upptagna med stenupptagare. Odlingsrösen förekommer rikligt i de tidigare hävdade inägorna. Tidigare stod också ett vådräd söder om gården, se ovan under ”Historia och historisk markanvändning”.

4.4 Friluftsliv

4.4.1 Tillgänglighet

Området nås via vägen mellan Pjätteryd och Hamneda. Från allmän väg ligger naturresevatet ca 3 km i slutet på en grusväg. Närmaste busshållplats finns i Pjätteryd.

4.4.2 Slitage och störningar

Naturen bedöms till viss del vara känslig för slitage. Besökare bör kanaliseras så att de undviker känsliga naturmiljöer under vissa delar av året. Friluftslivet bedöms ej vara en störande faktor för fågellivet i resevatet.

4.5 Anläggningar

Naturresevatet saknar i dagsläget anläggningar.

5 Genomförda inventeringar och dokumentation

Lantmäteriets arkiv, 1685. Avmätning över Sunnerbo härad. Akt F23.

Lantmäteriets arkiv, 1870. Generalstabskartan, Ljungby, 14-1. Akt J243-14-1.

Lantmäteriets arkiv, 1916. Ägostyckning. Akt 07-pjä-192.

Lantmäteriets arkiv, 1951. Pjätteryd, 4D6i51. Akt J133-4D6i51.

Lantmäteriets "Min karta", 1960. Flygbild

Lantmäteriets "Min karta", 1975. Flygbild.

Länsstyrelsen i Kronobergs län 1989: Kronobergs natur. Naturvårdsprogram för
Kronobergs län. Inventeringsdel

Naturvårdsverket, 1996. Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet.

Riksantikvarieämbetets "Fornsök", 2021.

Sverige geologiska undersökning. Berggrund 1:50 000-1:250 000.

Sverige geologiska undersökning. Jordarter 1:25 000-1:100 000.

Sveriges lantbruksuniversitet. Artportalen, 24-11-2021.

Älmhults kommun 2020: Objektskatalog till naturvårdsplan (objekt 16).

PLANDEL

6 Skötselområden

Naturresevatet är indelat i 4 skötselområden samt beskrivning av åtgärder för friluftslivet (nr 5). Vissa skötselområden är indelade i delområden, se skötselplanekartan sist i dokumentet.

6.1 Bevarandemål för hela området

De övergripande bevarandemålen för hela reservatet är att nuvarande och före detta öppna och glest trädklädda ängs- och betesmarker ska bevaras och restaureras. Arealen öppna eller glest trädbekädda betesmarker ska därmed bevaras eller öka. Målet med hävden är att gynna biologisk mångfald och särskilt den flora och fauna som är knuten till gräsmarker. Invasiva eller expansiva arter och igenväxningsvegetation ska inte tillåtas sprida sig på betesmarkerna.

Skogen ska präglas av naturliga processer, exempelvis när det kommer till trädens föryngring, åldrande, avdöende och luckbildning, men även av störningar som insektsangrepp, stormfällning, översvämning och bete.

6.2 Generella riktlinjer och åtgärder för hela området

Restaureringen och skötseln av reservatets artrika gräsmarker ska alltid prioriteras högst. Arterna bundna till den här miljön ska på så sätt långsiktigt spridas inom reservatet genom restaurering av öppna eller glest trädklädda gräsmarker. För att nå detta ändamål får följande skötselåtgärder genomföras inom hela reservatet.

- hävd genom slåtter, betesdrift eller bränning och vid behov vindskydd för betesdjur och stödutfodring
- bekämpning av invasiva, främmande eller expansiva arter och igenväxningsvegetation
- utsättning av i naturtyperna naturligt förekommande arter med lokal proveniens
- skapandet av jordblottor för att gynna växt- och djurliv
- tillförsel av sand för gynnandet av insektslivet
- röjning av sly för att långsiktigt öppna upp markerna
- avverkning och röjning av gran för att långsiktigt höja halten löv i reservatet
- fällning av träd (med undantag för oxel, säl, och apel).
- död ved av löv ska lämnas inom reservatet vid avverkning/fällning (med undantag för sly). Död ved av löv kan även tillföras till reservatet från regionala avverkningar/fällningar
- fågel-, fladdermus- och/eller insektsholkar sätts upp

Vid naturvårdsåtgärder ska lövträd generellt gynnas framför barrträd. Ädellöv, asp och sälg ska i sin tur gynnas framför övrigt löv. Tall ska gynnas på bekostnad av gran. Gran som avverkas i samband med skötselåtgärder får vid behov tas ut. Död ved av övriga arter lämnas i naturreservatet med undantag för sly.

Hela reservatet kan stängslas in och betas med en intensitet som gynnar syftet med området. Möjligen kan man fälla in område 1A och 1C för att styra betet och ha betesfrid där mellan 1 maj till sista augusti. Övriga områden, särskilt område 2, betas hårt, särskilt under restaureringsfasen. När hela reservatet är restaurerat så kan alla fällindelningar tas bort och betas extensivt för att få en rik blomning sommartid.

Grenar och fallna träd som bedöms vara farliga eller försvårar framkomligheten får flyttas till annan lämplig plats inom reservatet. I gräns mot tomter, vägar och stigar ska det inte finnas hängande eller döda träd som kan utgöra fara. I dessa gränser kan också punktinsatser göras för att skapa lämplig täthet och avstånd mellan träd och fastighetsgränser. Grenar som sträcker sig in över tomtmark kan vid behov beskäras.

Om Länsstyrelsen bedömer att syftet och de uppsatta målen för skötselområden, naturtyper eller arter hotas av visst vilt kan Länsstyrelsen eller av Länsstyrelsen utsedd uppdragstagare bedriva jakt för att begränsa skador i de delar av naturreservatet där staten har jakträtt.

Om det finns risk för att restaureringsåtgärder vid anlagda diken inom naturreservatet kan påverka enskilda intressen utanför naturreservatet ska i så fall detta utredas och prövas i enlighet med miljöbalkens bestämmelser.

6.3 Skötselområden

Tabell 4. Skötselområden

Typ av skötselområde	Antal delområden	Areal (ha)
1. Öppna gräsmarker	3	7,7
2. Utvecklingsmark	9	18,7
3. Viltåker	1	0,2
4. Skogsbevuxen myr	1	4,1
5. Friluftsliv	-	-
Summa		30,7

Skötselområde 1: Öppna gräsmarker (7,7 ha)

Beskrivning

Spåningsrås öppna gräsmarker består av gamla inägor som förr varit betesmarker, slåtterängar och åkrar. Sedan minst 10 år pågår ingen hävd av dessa ytor. Av de gräsmarker som fortfarande är öppna är vissa rikblommiga och hyser rik biologisk mångfald av kärlväxter, insekter och ängssvampar varav 16 arter är rödlistade. Rödlistade växter som slåttergubbe (VU), backsippa (VU), slåtterfibbla (NT), ljungögontröst (VU), svinrot (NT), granspira (NT) och kattfot växer tillsammans med rika bestånd av ängs- och åkervädd. Den rika floran har också bevarat en värdefull insektsfauna med rödlistade arter som väddgökbi (VU), slåttergubbemal (VU), ängsmetallvinge (NT), mindre bastardsvärmare (NT), bredbrämad bastardsvärmare (NT) och sexfläckig bastardsvärmare (NT). Ängssvampar som finns är scharlakansvaxskivling (NT), praktvaxskivling (NT), lädervaxskivling (NT) och lila vaxskivling (NT).

Flera av dessa arter är beroende av den torrbacksmiljö som finns inom vissa delar av detta skötselområde, medan fuktängarna saknar denna rika biodiversitet. De öppna gräsmarkerna är i mindre utsträckning bevuxna med en, apel och ek.

Delområde 1A är en av reservatets gräsmarker med högst potential. Området ligger i reservatets norra moränbackslandskap och har historiskt brukats som hackslåttermark, betesmark eller åker. Idag hyser ängen bestånd av slåttergubbe (VU), backsippa (VU), svinrot (NT), ängsmetallvinge (NT), mindre bastardsvärmare (NT) och bredbrämad bastardsvärmare (NT). I detta område utfördes gräsbränningar våren 2021 och 2022. Detta resulterade i en stor tillväxt av gräs på stora delar av gräsmarken som tidigare varit åker. Detta kommer att leda till en tjock gräsfilt som ånyo behöver brännas. Gräsmarken är mycket glest trädbevuxen.

Delområde 1B består av gamla fuktiga betesmarker och före detta mossodlingar på torvjord. Gräsmarkerna är öppna och träd förekommer endast i anslutning till de diken som kantar/genomskär området. Gräsmarkerna hyser inte samma artrikedom som andra områden inom reservatet och men kan utvecklas mot örtrikare friskängar. De domineras i nuläget av gräs- och tågarter.

Delområde 1C är det finaste gräsmarksområdet inom reservatet i nuläget. Området ligger i moränbackslandskapet och har förr brukats som hackslåttermark. Detta har gett upphov till en gräsmark med förekomster av kattfot, slåttergubbe (VU), backsippa (VU), slåtterfibbla (NT), svinrot (NT), granspira (NT), väddgökbi (VU), slåttergubbemal (VU), ängsmetallvinge (NT), mindre bastardsvärmare (NT), bredbrämad bastardsvärmare (NT), sexfläckig bastardsvärmare (NT), scharlakansvaxskivling (NT), praktvaxskivling (NT), lädervaxskivling (NT) och lila vaxskivling (NT). Enligt uppgift från ängs- och hagmarksinventeringen fanns en planta mosippa (EN) i området 1990. Denna hade enligt fastighetsägarna flyttats till platsen från ett igenväxande skogsområde i anslutning till objektet. I vissa partier av gräsmarken växer relativt mycket ljung som även den brändes våren

2021 och 2022. I denna mycket magra mark påverkades dock gräsväxten enbart positivt. Gräsmarken är mycket glest trädklädd av en, apel, björk och ek. Längst i väster är ett parti nästan helt täckt av örnbräken som konkurrerar ut de rödlistade arterna som förekommer i övriga delar av delområdet.

Bevarandemål

Näringsfattiga öppna torr-, frisk- eller fuktängar med rik diversitet av kärlväxter, insekter och ängssvampar. Solexponerade och varma miljöer ska utgöra ett dominerande inslag i området. De art- och blomrikaste gräsmarkerna ska betas extensivt för att tillåta fröbildning och mindre ytor blottad jord ska förekomma (genom betestrap, bränning etcetera) för att gynna insektslivet. Betestryck och betestid anpassas efter florans utveckling. De rödlistade och hävdberoende arterna ska spridas inom skötselområdet och återvända till de delar av reservatet präglade av igenväxning. Mosippa får återintroduceras till reservatet med regional proveniens.

Endast enstaka träd (apel, en, hassel) ska växa på gräsmarkerna. Björk, gran, ek, bok, asp och tall ska inte finnas i områden med potential för ängssvampar på grund av konkurrens.

Skötselåtgärder

Restaureringsåtgärder:

I samtliga delområden upprättas betesfällor för att gynna biologisk mångfald och särskilt gynna den flora och fauna som är knuten till betesmarker.

I delområde 1A genomförs en gräsbränning våren 2023 för att åtgärda den starka tillväxten efter 2021 och 2022 års bränning. Efter gräsbränningen släpps hårt försommarbete på. Detta bete upprepas till och med år 2026 varpå betestrycket och betestiden uppföljs och anpassas efter behov.

I delområde 1B röjs alla diken på samtliga träd och sly med undantag för säl. Särskilt björkarna inom 5 m radie från trädkronan av jätteen i 1C avverkas eller ringbarkas. I den nordligaste ängens sydöstra hörn slås eller dras örnbräken upp 2–3 gånger per säsong tills de är helt avlägsnade från gräsmarken. Detta följs upp noggrant.

Dikena får vid behov rörläggas för att bibehålla markavvattning på fastigheter utanför reservatet samtidigt som avvattning inom reservatet undviks. Om det är praktiskt och juridiskt genomförbart samt gynnsamt för naturvärdena får dikena åtgärdas genom dämning eller igenläggning. Alternativt återskapas en naturligt meandrande bäckfåra. Om skötselåtgärder utförs i dikena ska de också utföras i de delar av dikena som ingår i angränsande skötselområden.

I delområde 1C får enbuskar på kullen med backsippa i norr avverkas och forslas bort eller bränns. Mossa och förna räfsas upp och tas bort eller bränns.

Kvarstående enbuskar stamkvistas för att gynna flora och ängssvampar. Örnbräken slås eller dras upp 2–3 gånger per säsong tills de är helt avlägsnade. Resultatet följs upp noggrant.

Löpande skötsel:

Spåningsrås öppna gräsmarker ska skötas genom slåtter, bränning eller bete av lämpliga raser. Tidpunkt för slåtter, bete och bränning ska anpassas efter viktiga gräsmarksarters blomning (betet kompletteras med sambete i utvecklingsmarken i skötselområde 2). Försommarbete kan bedrivas på delområde 1A (se restaureringsåtgärder ovan) och på utvecklingsmarken. Högsommarbete släpps på 1B och sensommarbete släpps på delområde 1C. Exempel på viktiga gräsmarksarter är ljung, ängsvädd, kattfot, slåttergubbe (VU), backsippa (VU), slåtterfibbla (NT), svinrot (NT) och granspira (NT). Vädd och slåttergubbe ska särskilt gynnas eftersom dessa är grundförutsättningen för väddgökbi (VU) och slåttergubbemal (VU).

Gräs- och risbränningar genomförs vid behov. Efter en av dessa bränningar kan mosippa återintroduceras. Sly av björk, gran, ek, bok, asp och tall röjs eller dras upp vid behov.

Skötselområde 2: Utvecklingsmark (18,7 ha)

Beskrivning

Spåningsrås trädklädda marker varierar både i sin struktur idag och sin historiska markanvändning. Vissa var ursprungligen ängs- eller betesmarker eller åkermark som tagits ur bruk under olika delar av 1900-talet, delområde 2C var gles blandskog som har växt igen naturligt under 1900-talets andra hälft och delområde 2D var under 1960-talet ett luckigt lövskogsbestånd som under 1970-talet avverkades och planterats med gran.

Delområde 2A angränsar till 1A och är idag täckt av en granplantering. Delområdet är beläget på samma moränbackslandskap som det artrika gräsmarkerna runtom gården. Längs gränsen i väster finns ett smalt parti ung lövskog.

Delområde 2B ligger i reservatets södra ände på moränjord och täcks idag till stor del av en granplantering. Delområdet bestod förr delvis av slättermarker, åkrar och betesmarker som förmodligen har satt sina spår i markernas fröbank. I delområdets södra hörn finns ett område med backsippa (VU). Här finns ett antal grova hasslar kvar som troligtvis nyttjas av nötkräkan (NT).

Delområde 2C är ett naturligt igenvuxet skogsbestånd som idag består av en grandominerad blandskog (med inslag av ek, en, oxel, tall, asp och björk). I delområdets norra del stod tidigare vårdträdet Lindöfuren och längs den gamla vägen mot Spåningsrås ligger jätteblock som tagits upp med stenuptagare.

Delområde 2D är ett tidigare lövskogsbestånd som numera består av ca 50-årig granskog. Marken är i huvudsak mossbetäckt.

Delområde 2E består av förmodligen gamla betesmarker och var nästan helt öppet fram tills 1960-talet. Endast de grova ekarna i delområdets norra kant intill gården och några spridda aplar stod då i området. Efter detta har det växt igen naturligt och består idag av en blandskog dominerad av gran och björk. På marken växer ännu flera ängsväxter så som bockrot, gulmåra och åkervädd.

Delområde 2F består av gamla friska betesmarker och åkrar som naturligt vuxit igen sedan 1960-talet. Dessa består idag av ett glest bestånd av olikåldriga träd, huvudsakligen gran och björk. I de öppna ytorna förekommer fortfarande vissa ängsväxter (exempelvis åker- och ängsvädd). I den här delen av reservatet är både entita (NT) och tallita (NT) observerade.

Delområde 2G är en ungskog anlagd 2010 där gran utgör hälften av det unga trädskiktet. Längs den östra kanten finns ett större dike i laggen mot högmossen, skötselområde 4. Längs diket finns ett trädskikt med gran och björk i 30-årsåldern som uppkommit efter att området dikats.

Delområde 2H är en ungskog anlagd 2010 bestående till 60 % gran. Spritt i den västra delen av området finns äldre överståndare av löv.

Delområde 2I är ett litet varierat område, i väster ganska glest med enstaka större ekar och björkar, i öster ett mindre parti planterad ung gran, i norr ett stycke medelålders gran.

Bevarandemål

Glest trädklädda örtrika gräsmarker. Solbelysta torrbackar med god artrikedom, friskängar och trädklädda betesmarker skapar en varierad miljö med habitat för många hotade kärlväxter, ängssvampar, insekter och fåglar. Ris och sly hålls tillbaka med bete, röjning eller i torrbacksmiljö /gläntor med bränning. Gran utgör mindre än 5% av trädbeståndet. Betestryck och betestid anpassas efter florans utveckling, framför allt där långsiktig potential finns för utveckling mot torrbacksmiljö.

Skötselåtgärder

Restaureringsåtgärder:

I samtliga delområden upprättas betesfällor för att gynna biologisk mångfald och särskilt den flora och fauna som är knuten till gräsmarker. Betestidpunkten ska anpassas efter de enskilda områdenas naturvårdsbehov och utveckling över tid där betet inledningsvis kan vara hårt och tidigt och med tiden senare och mer extensivt.

I delområde 2A-D avverkas gran och körs ut tillsammans med grenar och toppar. Alternativt lämnas riset på marken och bränns.

I delområde 2E avverkas gran och körs ut tillsammans med grenar och toppar. Björksly röjs och körs ut i samband med denna åtgärd. Kvarstående björk ringbarkas successivt så att området med tiden blir allt glesare och får mer död ved. I delområdets sydvästra kant slås örnbräken (se 1B, samma bestånd som delvis går in på delområde 2E).

I delområde 2F avverkas gran och körs ut tillsammans med grenar och toppar. Björksly röjs och körs ut i samband med denna åtgärd. Kvarstående björk ringbarkas successivt så att området med tiden blir allt glesare och får mer död ved. Flera mesholkar (med ingång för liten för talgoxe) sätts upp för att underlätta för entitan (NT) att få tillgång till boplatser.

I delområde 2G-I röjs samtlig gran och till viss del även björk och körs om möjligt ut från området. Äldre gran avverkas eller ringbarkas.

Löpande skötsel:

Spåningsrås utvecklingsmarker ska präglas av samma betesdynamik som de öppna gräsmarkerna. Betestidpunkten ska anpassas efter de enskilda områdenas naturvårdsbehov och utveckling över tid där betet inledningsvis kan vara hårt och

tidigt och med tiden senare och mer extensivt. Gräs- och risbränningar genomförs vid behov. Sly av björk, gran, ek, bok, asp och tall röjs eller dras upp vid behov.

Skötselområde 3: Viltåker (0,2 ha)

Beskrivning

Reservatets viltåker ligger på områdets södra moränmark och har brukats som åker under större delen av 1900-talet, och förmodligen ännu längre än så. Ett intressant fynd i viltåkern är förekomsten av åkerrättika (VU), en kulturföljeslagare som förr var ett vanligt åkerogräs. Åkerrättikan är konkurrenssvag och har drabbats hårt av det moderna jordbruket med tätt växande grödor, frörensning med mera. Idag förekommer åkerrättikan i södra Sverige främst på skräpmarker (ruderatfält, bangårdar, fabriks- och hamnplaner, jordhögar och soptippar).

Bevarandemål

Viltåkern ska domineras av en gles tillväxt av allmogearter och åkerogräs. Förekomsten av åkerrättika ska bli individrikare och nya, för habitatet passande, hotade allmogearter och åkerogräs bör tillföras (till exempel kavelhirs (NT), klofibbla (NT), kösa (NT), åkerkulla och åkerfibbla), se *Åtgärdsprogram för bevarande av hotade åkerogräs* (Naturvårdsverket, 2007). Området får brukas som viltåker alternativt övergår det till betesmark.

Skötselåtgärder

Restaureringsåtgärder:

Nya, för habitatet passande, hotade allmogearter och åkerogräs bör tillföras (till exempel kavelhirs (NT), klofibbla (NT), kösa (NT), åkerkulla och åkerfibbla), se *Åtgärdsprogram för bevarande av hotade åkerogräs* (Naturvårdsverket, 2007). Frön ska ha så regionalt ursprung som möjligt. Viltåkern stängslas av från omkringliggande bete (2B och C).

Löpande skötsel:

Befintlig skötsel av viltåkern bör fortsätta. Fröblandningen ska vara sammansatt för att gynna både hotade åkerogräs och naturvärden i stort i området. Är inte detta praktiskt eller ekonomiskt möjligt får området övergå till betesmark och skötas enligt instruktioner för skötselområde 1 och 2.

En obesädd kantzon på 1 m ska lämnas för att bilda en permanent tillväxtyta för de konkurrenssvaga åkergräsen.

Skötselområde 4: Skogsbevuxen myr (4,1 ha)

Beskrivning

Området består av en tallmosse i reservatets östra del. Trädsiktet är relativt ungt och har uppkommit sedan området dikats. 1959 var området trädlöst.

Bevarandemål

Området ska präglas av naturliga processer och trädsiktet av naturligt åldrande. De värdena som idag finns ska bevaras och utvecklas. Mossen ska bevaras som en öppen tallskog alternativt som en öppen våtmark.

Skötselåtgärder

Restaureringsåtgärder:

Om det är praktiskt, ekonomiskt och juridiskt möjligt får områdets hydrologi återställas genom att diken däms eller läggs igen.

Löpande skötsel:

Området ska i övrigt präglas av naturlig utveckling och lämnas utan skötsel.

Området får av praktiska skäl ingå i en betesfälla tillsammans med angränsande skötselområden. Om hydrologin restaureras får träd tas bort eller ringbarkas för att återskapa och bibehålla öppna partier.

Skötselområde 5: Friluftsliv

Beskrivning

Området saknar idag hela anläggningar för friluftslivet och är inte ett känt besöksmål. Det främsta syftet med området är heller inte att tillgängliggöra det för besökare. Däremot ska de som önskar kunna ta del av naturreservatet på ett ändamålsenligt och för markägare och naturvärden lämpligt sätt.

En parkeringsplats för besökare får anläggas vid Lindö, i skötselområde 2B eller C.

Inga anläggningar för friluftslivet ska placeras i närheten av gårdsmiljön i Spåningsrås.

Bevarandemål

Besökare ska kunna uppleva det rika växt- och djurliv som finns i området. Informationen i området ska vara lättillgänglig och bidra till att förhöja upplevelsen av besöket, genom att den är lättläst, fokuserar på upplevelser i området samt har informativa kartor. Informationen ska bidra till att syftet med områdesskyddet uppnås. Områdets eventuella friluftslivsanläggningar ska vara i gott skick och underlätta för besökarna.

Skötselåtgärder

- en parkeringsplats för besökare får anläggas vid Lindö, i skötselområde 2B eller C.
- om en parkeringsplats anläggs får skyltning ordnas från den allmänna vägen mellan Pjätteryd och Hamneda.
- åtminstone en informationsskylt om reservatet bör finnas i anslutning till en eventuell parkeringsplats. Ytterligare en eller två informationsskyltar får sättas upp i området om behov av detta finns.
- en strövstig som tar besökare genom naturreservatets olika gräsmarker får anläggas. Lämpligen kan denna då följa de äldre vägar som bildar en slinga inom den södra delen av området.
- en rastplats får anläggas på den mark Naturvårdsverket äger,
- Länsstyrelsens hemsida ska ha god information om området
- gränsmarkering av området ska ske.

7 Jakt och fiske

Enligt föreskrifterna är det förbjudet att utfodra vilt, sätta upp saltsten för vilt eller anlägga åtel inom reservatet. Det är även förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd uppföra jakttorn eller öppna upp siktgata för jaktens behov. Jaktpass får markeras med bricka. I övrigt inskränker inte naturreservatet rätten till jakt och fiske i området.

8 Bränder, storm, översvämningar, insekts-/svampangrepp

Vid händelser som medför att stora mängder träd dör och/eller faller omkull vid till exempel storm, insektsangrepp eller översvämning gäller följande: död ved av alla arter utom gran lämnas inom området, men veden får vid behov flyttas till annat skötselområde eller om det är stora mängder till annat naturreservat. Om dessa händelser medför mycket stora mängder ris och toppar får delar av dessa tas ut. Eftersom det främsta syftet med naturreservatet inte är att skapa multnande ved av gran kan angrepp av insekter som riskerar att medföra betydande skada på grannfastighet åtgärdas genom borttransport, barkning eller motsvarande av gran.

9 Barnperspektivet

Området ska genom information, stig och rastplats med mera vara tillgängligt för både barn och vuxna.

10 Utmärkning

Reservatsgränsen ska märkas ut vilket innebär att gränsmärken målas på träd och på stolpar som slås ned i marken. Gränsmärkena ska placeras så att det går att se från ett märke till nästa. Vid gränsmarkering i skogsmark ska i gränslinjen, med 0,5 meter på vardera sidan reservatsgränsen, röjas en tydlig gata. Denna gata får vid behov underhållas av förvaltaren. De träd som avverkas i gränsgatan tillfaller fastighetsägaren som också själv får ta vara på dem eller låta dem ligga kvar. Reservatsgräns som sammanfaller med fastighetsgräns ska underhållas som fastighetsgräns på sedvanligt sätt. Reservatsgräns utmed väg placeras utanför vägområdet så att vägunderhållet inte påverkas av reservatet.

11 Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Tabell 5. Sammanfattande prioritering av skötselåtgärder.

Skötselområde	Naturtyp	Prioritet, 1-3
1	Bete eller slåtter	1
2	Gran avverkas/röjs och körs ut tillsammans med björksly	1
1,2	Slyröjning	1
2	Bete	2
1A	Gräsbränning följt av bete	1
1B, 1C,	Gräs och risbränning med följande inplantering av mosippa	2
1 och 2	Bekämpning av örnbräken	1
1b, 4	Restaurering av hydrologin	3
3	Skötsel av viltåker	3
5	Anläggande av parkeringsplats	3
5	Anläggande av strövstig	3
5	Information om reservatet	2

Prioritet: 1=Högst, 2=Hög, 3=Lägre

12 Förvaltning, tillsyn och uppföljning

Länsstyrelsen är ansvarig för att skötseln av reservatet följer fastställd skötselplan. Detta inkluderar dokumentation och uppföljning av utförda åtgärder. Länsstyrelsen har även ansvar för den operativa tillsynen i naturreservat enligt 26 kap. miljöbalken genom att övervaka att föreskrifter, dispenser och tillstånd följs.

Uppföljning av bevarandemålen ska ske i enlighet med en uppföljningsplan för länets alla skyddade områden som framöver kommer att fastställas av Länsstyrelsen.

Uppföljning av utförda åtgärder och av bevarandemålen ligger till grund för en utvärdering av:

- om syftet med reservatet har uppnåtts,
- om bevarandemål och gynnsamt tillstånd uppnåtts i reservatet,
- om skötselmetoder behöver förändras,
- om en revidering av skötselplanen behövs.

BILAGOR

2a. Skötselplanekarta

